

Nogle seværdigheder

1 Det bastionære voldsystem

Øster Anlæg er ét stort sammenhængende fortidsminde fra ca. 1630. Det er resterne af det gamle voldsystem, som strækker sig i zig zag mønster med tre bastioner på den ene side og to raveliner på den anden side af voldgraven. Bastionerne er et ekstra forsvar af hovedvolden og ses som store trekantede jordanlæg i forbindelse med denne. Ravelinerne er trekantede forsvarsværker beliggende i voldgraven imellem to bastioner.

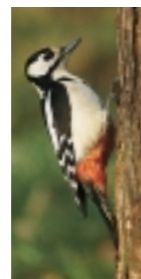
2 Søen – den gamle voldgrav

Søen i Østre Anlæg er resterne af voldgraven. I dag løber vandet fra Sortedams Sø via søen i Østre Anlæg og Kastelsgraven til Øresund. Vandgenemstrømningen er en forudsætning for at søens fisk kan trives. Skalle, aborre, brasen og ål er blot halvdelen af søens arter

3 Pücklers Bastion

Denne bastion blev anlagt i 1647-50. Oprindeligt blev den kaldt Møllebastionen, fordi der i perioden 1650 til 1872 stod en stubmølle her. Senere opkaldtes bastionen efter den hollandske officer Eustachius Pückler, der ledte forsvaret af denne voldstrækning under stormen på København i 1659. Bastionen er den bedst bevarede på Københavns gamle vold. Selv i dag kan man se den lave jordvold, kaldet »foussebrai«, der vender ud mod voldgraven.

6 Den fuglevenlige park

Der er registreret omkring 50 fuglearter i Østre Anlæg, og der må gerne komme flere. Derfor lægges der i Pleje- og Udviklingsplanen for parken op til, at man skal styrke parkens fugleliv. Østre Anlæg rummer allerede mange af de elementer, der gør en park fuglevenlig. Parken har en meget nuanceret vegetation, og ved dens pleje bliver der taget hensyn til fuglenes behov. F.eks. lader man de døde træer blive nedbrudt af insekter, som småfuglene nyder godt af. Træerne vil også med tiden give redemuligheder for bl.a. stor flagspætte.

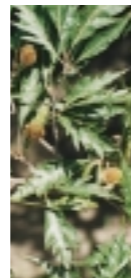

4 Birkelunden

Højt på Pücklers Ravelin troner slanke birkestammer, og ved foden af disse vokser bl.a. højt græs, cikorie og perikon. Kålsommerfuglen svæver om sommeren rundt og suger nektar fra de vilde urter. Dette er det vellykkede resultat af et stykke med uslået græs i parken. Dyrelivet kan nu opdares og opleves på nært hold.

5 Flagermus

På en aftenur overalt i parken kan man fra midten af september til december høre skimmelflagermusens høje tikkende parringslyd. Om sommeren tager skimmelflagermusen på landet, men om efteråret trækker den atter ind til byen, hvor den gerne overvintrer i højhusenes hulrum.

7 Bregnebøgen

Parken rummer adskillige store bøgetræer, men dette her har meget anderledes blade og en kort, kraftig stamme. Bregnebladet bøg, også blot kaldet bregnebøg, har et fascinerende lidt trolldagligt udseende, men er ikke desto mindre en varietet af den almindelig bøg. Dets spinkle blomster og mørkebrune frugter (»bøg«) er helt magen til dem, vi ser hos alle andre eksemplarer af Danmarks nationaltræ.

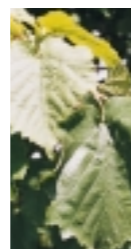
8 Hjertetræ

Dette smukke træ trives udmærket i det flade Danmark, selv om det på sine hjemlige breddegrader i Japan og Kina er at finde på bjergskrånninger indtil ca. 2 km over havet. Træets blade er karminrøde, når de springer ud, men iklædes hurtigt en blågrøn »sommerdragt«. Om efteråret skifter de gradvist farve i en skala fra matte gule til forskellige nuancer i rødt. De faldende blade siges at afgive en svag sødlig jordbærduft – forstærket af en fugtig morgenluft.

9 Tyrkisk hassel

Til trods for sit navn er dette træ naturligt udbredt fra Sydøsteuropa helt til Vestasien – men klarer sig også udmærket i Danmark. Mens almindelig hassel er en høj busk med mange stammer, er tyrkisk hassel et egentligt træ med én enkelt stamme, der her i landet bliver op til 20 m højt. Træets nødder er dækket af lange frynser og er mere tykskallede end hos almindelig hassel.

10 Sort valnød

Dette træ, der hører hjemme i det østlige Nordamerika, får med alderen en grov, sortbrun bark. Dets blade er på oversiden glinsende og afgiver en aromatisk duft ved berøring. Nødderne er omgivet af en tyk, mørkegrøn skal, der dufter af harpiks. Selve kernen er lille, men velmagende.

11 Vedbend

Flere af parkens store træer er mere eller mindre omsluttet af den stedsegrønne vedbend (efeu), som klatrer op ad stammer og grene ved hjælp af små hæfterødder. Vedbend suger ikke næring fra træet, men udnytter den mulighed for støtte, som træet giver. Først når vedbend er omkring 8-10 år, og dens skud er kommet tilstrækkeligt højt op i lyset, danner den om efteråret små gulgrønne blomster. De har en ubehagelig duft, men indeholder honning, som lokker insekter til.

12 Vilde tulipaner

Sammenlignet med dyrkede tulipaner, er den gulblomstrede vilde tulipan mere spinkel. Den hører formentlig hjemme i Asien og Middelhavsområdet, men er ført til Danmark, hvor den tidligere blev dyrket især i herregårdsparker og klosterhave. Den spreder sig nemt ved hjælp af underjordiske udløbere, og vokser nu vildt mange steder i landet. I København findes den specielt på det tidligere voldterræn som bl.a. Østre Anlæg og Kastellet.

Fakta om Østre Anlæg

Parkens areal er 12,2 ha - heraf er søen 2,4 ha. Søen er ca. 4 m dyb.

Østre Anlæg blev skabt i flere etaper fra 1876 frem til 1917.

Parken blev fredet i 1969. Den er omfattet af Naturbeskyttelsesloven af 1992, §3 (søen) samt §12 §13 og §18 (fortidsminde og dens beskyttelseslinie). Søen er desuden omfattet af Vandløbsregulativ nr. 2 for Københavns Kommune (i henhold til Vandløbsloven).

Østre Anlæg er omfattet af Pleje- og Udviklingsplanen for Fæstningsringen 2002-2007.

- (A) Bemandet legeplads (hverdage kl. 9-17)
- (B) Legeplads/legested
- (C) Toiletter
- (D) Handicaptollet
- (E) Boldbane
- (F) Borde til éngangsgriller
- (G) Grill

13 Rhododendronhaven

I 1947 modtog København en gave fra det hollandske folk bestående af rhododendron. De blev givet som tak for den hjælp, som Danmark havde ydet under 2. verdenskrig. Herved skabtes parkens rhododendronhave, hvor flere af de oprindelige planter stadig er bevaret.

14 Rosenhaven

I 1944-46 blev Rosenhaven anlagt på et opfyldt areal af den tidligere voldgrav. Dette areal var allerede i 1916 blevet afskåret fra resten af voldgraven ved anlæggelsen af Stockholmsgade. Resultatet blev, at der ikke kunne løbe frisk vand ind, og dette stykke voldgrav kom derved til at lugte slemt. Ved at fylde det afskårne stykke voldgrav op med jord og i stedet skabe en Rosenhave, fik man en smuk løsning på problemet.

15 Museumshaven

I de første år efter museets indvielse i 1897 var arealet foran kun én stor åben plads. Arealet var meget kedeligt, og bestod i store træk kun af en rund plæne, som omgav Danmarksmonumentet (se punkt 17). Men i 1919-21 anlagde man i stedet Museumshaven efter planer udarbejdet af den senere stadsgartner V. Fabricius Hansen. Efter ca. 80'års brug var haven imidlertid nedslidt og havde delvist ændret udseende og trængte derfor til et kærligt løft. I 1999 blev den istandsat og rekonstrueret i henhold til de oprindelige tegninger.

16 Elmeskulpturerne

Da København i 1996 var europæisk Kulturby, skabte kunstneren Jørn Rønnau i alt 9 spændende skulpturtræer i parken. De blev skabt af udgæede elmetræer, som var bukket under for elmesygen. Med skulpturer som bl.a. »Skildpaddetræ«, »Tungespiral« og »Ordtræ« har kunstneren forsøgt at fange mangfoldigheden i stedets ånd. Vil man opleve de øvrige elmeskulpturer, er det blot at »gå på jagt« i parken!

17 Danmarksmonumentet

Ved indvielsen af Statens Museum for Kunst i 1897 blev Danmarksmonumentet samtidigt afsløret på pladsen foran museet. Monumentet er udført af den danske billedhugger Louis Hasselriis til minde om Christian IX's og dronning Louises guldbryllop i 1892. Monumentets kvindeskikkelse symboliserer Danmark. Placeringen på pladsen foran museet var ikke tilfredsstillende, hvorfor monumentet i 1919 blev flyttet til Pücklers Bastion.

18 Dreng med fugleunger

Ved stien langs Stockholmsgade passerer man en lille fyr med delvis nøgen krop. Han kigger sig over skulderen, for at se om nogen har været vidne til hans rov. Hvorfor har han mon hugget fugleunger? Er det fuglemor han er på vagt for? Statuen er lavet af Aage Nielsen-Edwin i 1932, og blev oprindeligt opstillet ved Nyboder. Den blev flyttet til Østre Anlæg i 1949.

19 Sophus Bauditz m.fl.

På Pücklers Bastion står et monument til minde om forfatteren Sophus Bauditz (1850-1915). Han fik sin litterære debut i 1873 med de små fortællinger »Ved søen« og »I skoven« og udgav senere flere noveller, romaner, fortællinger samt historier om jagt og friluftsliv. Monumentets sokkel med relieffremstillinger af dyr henviser til jagtlivets glæder. Monumentet blev udført i 1920 af billedhuggeren Aksel Hansen.

I parken findes i øvrigt en buste af Sophus Schandorph og en skulptur af Niels W. Gade begge udført af P.S. Krøyer samt skulpturen »Det går imod skumring« af Aron Jerndahl.

Østre Anlægs historie

I slutningen af 1860'erne ophørte Københavns Volds funktion som et fæstningsanlæg. I 1872 havde landskabsgartner Ove Høeg projekteret en park i en del af det område, hvor Østre Anlæg ligger i dag. Parken blev anlagt med inspiration fra den engelske havestil med »bløde bølger, gemmesteder og udkigsposter«. Der var ingen klar plan for parkens anlæggelse, hvorfor dens form gradvist udviklede sig i takt med byudviklingen af de omkringliggende arealer.

I perioden 1876-77 blev nutidens Sølvgade ført igennem fæstningsterrænet som en gangsti, og det blev af kommunen vedtaget, at området med de tre bastioner mod øst skulle være park. I 1878 blev området udenfor voldgraven forsynet med spadserestier. Desuden blev Quitzous og Pücklers Ravelin forbundet med hovedvolden med de to endnu eksisterende dæmninger over voldgraven. I 1887 blev en bred sti anlagt fra Sølvgade til Østerport. Kirsebærgangen – som den blev døbt – blev med sine bænke og beplantninger en populær spadserevej!

I slutningen af 1880'erne blev Stockholmsgade anlagt, og i den forbindelse blev parkens grænse i den nordvestlige side rettet til. Arealer ved henholdsvis Sølvgade og Østerbrogade samt to mellemiggende arealer blev samtidigt gjort til en del af parken. Anlægsgartner Høeg Hansen foretog, hvad der skulle være en midlertidig istandsættelse af de nyindlemmede områder, men disse er i store træk forblevet uændret.

I 1893 blev Østerport Station opført. Dermed blev størstedelen af Rosenkrantz' Bastion med omgivende voldterræn afgravet samt det sydøstlige af Pücklers Bastion. Kort tid derefter blev Quitzows Bastion nedlagt og Statens Museum for Kunst opført på stedet. Dette blev indviet i 1897. Den Hirschsprungske Samling blev bygget i 1910-11.

I årene 1913-17 blev Boulevardbanen langs Øster Voldgade anlagt. Østerbrogade blev i 1915-16 udvidet (Oslo Plads), således at parkens østlige grænse blev indskrænket. Pücklers Bastion blev samtidig istandsat efter forslag af stadsgartner V. Fabricius Hansen.

Siden da er der kun foretaget få ændringer i Østre Anlæg. I 1944-46 blev Rosenhaven anlagt og Rhododendronhaven i 1947. I 1946 blev en kombineret legestue og toiletbygning opført »i resterne af voldgraven omkring Quitzous Ravelin« og i forlængelse dermed et soppebassin. I 1969 blev Østre Anlæg fredet. Da Statens Museum for Kunst opførte sin tilbygning i 1996 blev resterne af Quitzous Bastion inddraget hertil.

I Pleje- og Udviklingsplan for Fæstningsringen 2002-2007 ønskes det at gøre Østre Anlæg til byens fuglevenlige have. Derved sikres en bevarelse af parkens store naturindhold, så parken fortsat kan benyttes til rekreative formål med mulighed for dyreoplevelser.

Praktiske oplysninger

Adgangsforhold

De i alt 11 indgange til parken findes især fra Sølvgade, Stockholmsgade og Oslo Plads.

Transport

Parkens indgange fra Oslo Plads er 100 m fra Østerport St. Desuden er indgangene ved Sølvgade/Sølvtorvet tæt ved busstop – nærmere oplysninger fås i HUR Kundecenter, tlf. 3613 1415 og på www.rejseplanen.dk.

Færdsel i parken

- Hunde skal holdes i snor
- Cykling er ikke tilladt.
- Fiskeri er ikke tilladt.
- Sejladis er ikke tilladt.

Faciliteter

Parkens griller og borde til éngangsgriller kan frit benyttes. Arealer i parken udlånes til arrangementer. Henvendelse om lån skal ske til Vej & Park, tlf. 3366 3500.

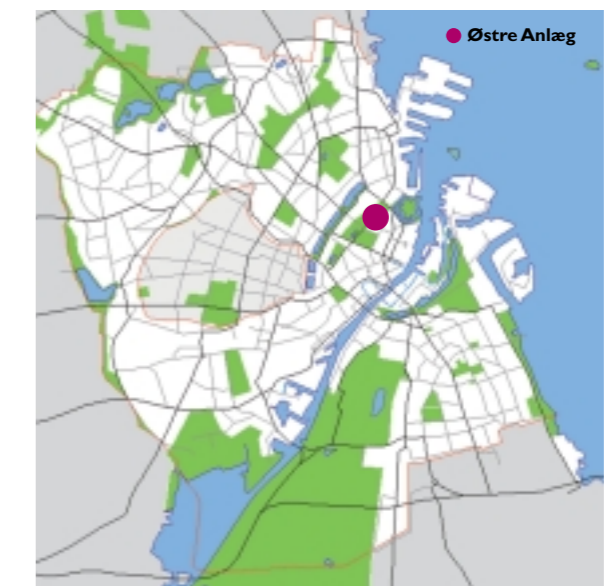

Foto: Mads S. N. Elger, Susanne Henriksen, Foto: Gerth Hansen (foto: Ragnvald Borsos, Aps S. N. Elger, Foto: Heltzen, Susanne Henriksen, Layout og kort: Jørgen E. Larsen, Tryk: Richard Larsen Grafisk AS, 2008)

